

УНИВЕРЗИТЕТ СИНГИДУМУ
Департман за Последипломске-Мастер студије

Студијски програм: Менаџмент у осигурању

***All Risks* полисе осигурања**

- МАСТЕР РАД -

Ментор:
Проф. др Ратко Вујовић

Кандидат:
Драгана Чарапић
64/07

Београд, 2008.године

Садржај:

1. Увод	4
2. Настанак <i>All Risks</i> полиса осигурања	7
2.1. Основне карактеристике <i>All Risks</i> полиса осигурања	7
2.2. Предности <i>All Risks</i> полиса осигурања	8
2.3. Недостаци и присутни ризици код примене <i>All Risks</i> полиса осигурања	9
2.4. Искључења у <i>All Risks</i> полиси осигурања имовине	10
2.5. Састављање <i>All Risks</i> полисе осигурања	10
2.5.1. Секција I – Осигурање имовине од свих ризика	12
2.5.2. Секција II- Јавна одговорност	14
2.5.3. Секција III- Осигурање од прекида пословања	15
3. Управљање ризицима	19
3.1. Процена максимално могуће штете	20
3.2. Израда елабората о оцени ризика	21
4. Осигурање објеката у изградњи и монтажи од свих ризика	23
4.1. Осигурање објеката у изградњи од свих ризика	23
4.2. Осигурање објеката у монтажи од свих ризика	24
4.3. Најчешћи узроци прекида рада	25
4.4. Фазе градње	27
4.5. Присутне опасности у току градње	28
4.6. Стање на градилишту за време периода прекида рада	31
4.7. Минимални захтеви за одржавање градилишта у периоду прекида	31
4.8. Рокови и услови осигуравајуће заштите у случају ризика од прекида	33
4.9. Делокруг рада	33
4.10. Осигурање уговорених радова од свих ризика	33
4.11. Осигурање од повећања губитка профита	37
5. Осигурање компјутера од свих ризика	42
6. Закључак	48
7. Литература	51

y_{600}

1. УВОД

Сталне промене, све специфичнији захтеви осигураника и свакодневни развој технологије представљају изазове са којима се свакодневно сусрећу осигуравајућа друштва.

Осигурање од свих ризика, или тзв. *All Risks* осигурање је синоним за осигурање имовине, намењено свим већим предузећима која имају широк опсег пословања.

Ово осигурање је већ више година стандард у свету, док код нас тек полако почиње да се примењује са развојем тржишта осигурања.

Циљ овог рада је покушати истражити и одговорити на основно питање, шта то ново нуде *All risks* услови осигурања, најпре у погледу осигурања имовине, затим које су предности те врсте осигурања, а који недостаци.

У истраживању је коришћен метод анализе радова и публикација из области осигурања. Садржај радова ће се вршити анализом података и информација о кретању осигурања у развијеном свету и код нас на основу савремене литературе и пословања највећих осигуравајућих и реосигуравајућих друштава за осигурање, као што су SwissRe и MunichRe.

Ово истраживање треба да покаже докле је осигурање напредовало у развијеном свету и да опише значај и предност савремених полиса осигурања и зашто би земље у развоју, као што је и Србија, требало да прате савремене токове из ове области.

Основна хипотеза:

- Савремена тржишта осигурања карактерише развој нових производа, што је довело до велике флексибилности у уговарању већих послова осигурања, при чему је осигураник тај који одлучује о условима и премији осигурања.
- Основна карактеристика, а уједно и одредба услова за осигурање, је да ће полиса осигурања покрити све ризике који прете физичком уништењу или оштећењу имовине наведене у полиси осигурања.

Споредна хипотеза:

- Тржишта земаља у развоју, где спада и наша земља, бележе развој у домену осигурања.
- Осигурање је ствар поверења, сигурности и угледа осигуравајућег друштва које га продаје. Тржиште се више не задовољава класичним производима, као што су осигурање од пожара, лома, крађе разбојништва и сл.
- Оно тражи нешто ново, нови приступ у нуђењу осигурања, употпуњене производе прилагођене њиховим потребама и стандарду, анализу ризика. Укратко, траже нове облике продаје.

Структура рада, на основу постављених циљева, се састоји од 7 поглавља у којима се у смислу теоријских резултата дошло до одређивања положаја и кретања осигурања у свету и код нас.

У првом – **Уводном делу** рада, сагледан је општи значај овог осигурања и дато је објашњење за потребу настанка *All risks* полиса осигурања.

У другом делу рада са насловом "**Настанак *All risks* полиса осигурања**", наведене су основне карактеристике ових полиса, затим која су то проширења покрића у *All risks* полисама осигурања, као и искључење из полисе.

У трећем делу - "**Управљање ризицима**", дат је општи осврт на значај квалитетне процене ризика, методе за управљање ризиком, као и значај објективно процењене максимално могуће штете (ММШ). Ово поглавље описује и основне приступе при изради елабората о оцени ризика, односно техничко-експертског извештаја о оцени ризика.

У четвртом делу рада са насловом "**Осигурање објеката у изградњи и монтажи од свих ризика**", сагледан је општи значај овог осигурања за све нове планове градње, предмети осигурања као и основне и допунске опасности са којима се сусрећу инвеститори и извођачи радова на градилишту. Такође, сагледана је разлика између осигурања објеката у изградњи по стандардним условима и осигурања објеката у изградњи од свих ризика.

Сагледани су предмети осигурања и основне и допунске опасности које се могу десити у време периода монтаже и разлика између осигурања објеката у монтажи по стандардним условима и осигурања објеката у монтажи од свих ризика.

И на крају сагледани су најчешћи узроци који доводе до прекида рада, затим опасности које прете у свим фазама градње, као и минимални захтеви за одржавање градилишта у периоду прекида рада.

У петом делу - "**Осигурање компјутера од свих ризика**", указано је на потребу за компјутерском подршком у свим сегментима пословања, као и проширења која су оумугућена *All risks* полисом осигурања, и дата је разлика између стандарних полиса за осигурање у поређењу са *All Risks* полисом осигурања.

Шести део приказује **закључна разматрања**, а седми коришћену **литературу** при изради овог рада.

***Настанак All Risks
полиса осигурања***

2. Настанак *All Risks* полиса осигурања

Од својих почетака до данас индустрија осигурања пролазила је кроз различите фазе и застоје, али као и сви производи који имају своје место на тржишту, важно је шта се нудило и за коју цену.

Конкуренција је немилосрдна, не признаје кашњење, лоше производе, лоше прорачунате маркетиншке приступе, него квалитет, препознатљивост, прихватљивост, цену, а што се услуга осигурања тиче, пре свега сигурност.

All Risks полисе осигурања су један од облика различитог приступа пословима осигурања и дуго су коришћена како би се приказала сва разноликост различитих типова осигурања, укључујући *All risks* полису за осигурање радова (монтажа и грађевинарство) и *All risks* полисе осигурања компјутера.

Основна карактеристика *All Risks* полиса осигурања је чињеница да осигурање није ограничено именованим врстама ризика од којих се имовина или нешто осигурава.

Другим речима, осигурано је све осим онога или оних опасности које су изричито наведене у одредбама о искључењу из покрића. Та одредба дала је велику дозу флексибилности у уговарању већих послова осигурања у тзв. комерцијалним линијама осигурања и постала идеалним средством заштите, при чему је купац осигурања добио снагу преоварања о условима, а тиме и о премији осигурања.

Настанак ових полиса осигурања било је пре свега повезано са појачаном потражњом мултинационалних компанија за проширеним покрићем.

Основни циљ сваке осигуравајуће компаније увек је био раширити ризике. То је имало смисла с обзиром на то да су осигуравајуће компаније саме или преко реосигуравача повећавале своје само садржаје.

2.1. Основне карактеристике *All Risks* полиса осигурања

Карактеристике осигурања од свих ризика или *All Risks* полиса осигурања су:

- Једна полиса за уговорени број ризика,
- Смањени административни трошкови,
- Могућност склапања осигурања од прекида рада,
- Проширена стандардна покрића од свих опасности који прете имовини и пословању, осим оних који су посебно искључени,
- Могућност уговарања разних франшиза, чиме се смањују премије осигурања,
- Додатно смањење премије, уколико су предузете све мере за спречавање настанка ризика.

Битна карактеристика је да ће *All Risks* полиса осигурања покрити све ризике који прете физичком уништењу или оштећењу имовине наведене у полиси осигурања. Неке полисе могу једноставно имати одредбе да покривају оштећење или уништење имовине, без навођења која је то имовина, али у одредбама о искључењима може се навести имовина која је искључења из осигурања.

Типична имовина која се осигурава је стварна имовина, као што су објекти, складишта и њихов садржај, залихе, лична имовина, ако је специфицирана, јер је иначе

искључена из покрића. Различита постројења најчешће су покривена и осигурањем од ризика лома у секцији 1- материјалне штете, те је на тај начин увелико смањена потреба за посебним осигурањем машина од ризика лома.

All Risks полисе варирају у зависности од тога да ли се дефинишу одредбе о осигурању имовине, или једноствано целокупну имовину, а у клаузулама о искључењу одређене врсте имовине из покрића.

Неке полисе посебно ће специфицирати зграде и садржај, а друге ће дефинисати осигурану имовину као стварну имовину која ће, ако другачије није одређено у условима, укључивати сву имовину која дотиче тло и зато ће можда укључивати и разво дрвеће око зграде. Таква одредба може укључивати и подземне објекте као што су канализација, тунели и цевоводи.

Најчешће се ипак полиса осигурања, ако у одредбама о предмету осигурања није другачије наведено, у одредбама за искључење искључивати цесте, путеве, мостове и имовину у изградњи и монтажи.

Карактеристично је за сва *All Risks* осигурања да из покрића искључују путничка моторна возила и друга средства превоза, као што су бродови, авиони и возови.

Одређена врста имовине коју је тешко вредновати попут стакла, порцелана, ломљивих предмета, предмета прецизне обраде, злато, драгуљи, ретке старе књиге, уметничка дела, новац, чекови, кредитне картице. Полисе ће варирати с обзиром на то да ли покривају компјутере и податке стандардно, или као проширење покрића.

2. 2. Предности *All Risks* полиса осигурања

Важан показатељ који разликује *All Risks* полисе осигурања од полисе осигурања пожара је да покрива штете осигураника од физичких штета насталих из било којих узрока и опасности.

Свакако, уз ту осигуравајућу клаузулу, полиса ће укључивати клаузуле за искључење покрића за различите, као што су нуклеарне експлозије, поплаве и неке друге опасности за које је предвиђено посебно уговарање или дефинисање подлимита. Поставља се питање да ли је стварно *All Risks* полиса различита од стандардне пожарне полисе осигурања.

Кључни фактор у разликовању *All Risks* полисе осигурања од стандарних је у обавези доказивања настале штете.

У класичној пожарној полиси осигураник мора доказати да је штета узрокована пожаром, или неким другим узроком покривеним пожарним пакетом осигурања.

По *All Risks* полиси осигурања осигураник мора само доказати да се догодила штета која је предмет осигурања и да је случајна, а обавеза доказивања да штета није покривена осигурањем због искључења у условима пребацује се на осигуравача.

Због тога је необично важно да искључења у полиси осигурања буду апсолутно јасна. Али, увек се појављују изузеци. Додатна обавеза осигураника, осим доказивања да се штета догодила, је да мора доказати како се догодила случајно.

Осигураник мора демонстрирати неке од абнормалних активности везаних за оштећену имовину, чак и уз присутност специфичних искључења. Уобичајено, *All Risks* полиса осигурања неће покривати штете настале уобичајним трошењем и хабањем, неизбежним смањењем вредности, намерним радњама осигураника или дефектима својственим у осигураној имовини.

2. 3. Недостаци и ризици код примене All Risks полиса осигурања

All Risks осигурање може се дефинисати као осигурање код кога се закључује једна полиса за уговорени број ризика, што омогућава проширење стандардних облика покрића од свих, неименованих опасности, а са циљем да се пружи што потпунија заштита за имовину и пословање предузећа. На овај начин се поставља много шири оквир покрића од стандардних полиса осигурања.

Сам назив обећава много више од онога што ова полиса нуди, што често изазива разочарење код клијената када дође до реализације самог осигурања. Исти тако и сами осигуравачи су често изненађени насталим штетама, иако им је током рада на изради полисе све било савршено јасно.

Будући да сам назив овог осигурања није сасвим тачан то је у Француској, током 1982 године договорено да се ова полиса не користи годину дана, а затим је уведен назив “All Risks except” који наговештава да извесни ризици могу да буду изузети. У Аустралији је забрањен овакав назив и овај тип полисе се назива “индустријски посебни ризици”, а у САД полисе имовинског осигурања носе различите називе као “специјални облик”. Међутим израз “All Risks” се још увек на широко користи.

Овај тип осигурања се обично користи код имовинског осигурања, осигурања изградње и монтаже, за осигурање електронске опреме и код комерцијалних комбинованих полиса и у њима се детаљно наводе сви ризици који нису покривени датом полисом.

Корени овог типа полисе досежу до старог поморског осигурања где су се под “опасностима на мору” подразумевале временске непогоде и опасност од пожара који могу да униште брод и робу на њему. Прва All Risks полиса за изградњу и монтажу појавила се 1929 године у циљу осигурања конструкције моста (Lambert Bridge) преко Темзе у Лондону, а овај концепт се код нормалног имовинског осигурања почео навелико да употребљава пре 25 година, када су брокери овај концепт преузели од осигуравача из УК и САД¹.

Будући да је пословање са осигурањем од пожара расло из године у годину осигуравачи су имали могућност да бирају да смање премије, или да прошире покриће, при чему су изабрали ово друго решење.

Свако решење All Risks осигурања мора да буде у оквиру контекста принципа осигурљивости. То значи да мора да буде јасно шта је то што је осигуравач обавезан да исплати и за шта све осигураник има права на накнаду. Поред тога ово осигурање мора да буде у складу са теоријом ризика, односно мора бити могуће, мора да се израчуна стварна премија, да се одреди акумулација која настаје из катастрофалних догађаја (било природних узрока било оних изазвана људском руком) и покриће мора да задовољи стварне потребе клијента. При том се мора имати на уму да покривање фреквентних и мањих ризика није ефикасно ни за осигуравача ни и за осигураника, као и да штета не може да буде намерна нити постепена.

Са правне тачке гледишта главни проблем представља употреба речи “All” (све), јер је јасно да полиса имовинског осигурања нигде на свету не може да покрије све ризике. Међутим, правници не дозвољавају овакву омашку и неколико судова у САД је

1. P. Butikofer, G. Galey. „All risks in property insurance-an attempt to remove ambiguities, Technical Communications Chief Underwriting Office, Swiss Re, Zurich, 2005

стало на становиште да су овакве омашке у *All Risks* покрићу недопустиве и донете су пресуде на штету осигураваача.

Стога треба увек имати на уму да би требало избегавати овакав назив полисе и користити много прикладније називе као што су то “индустријски специјални ризици” или “вишеструки ризик”.

2. 4. Искључења у *All risks* полиси осигурања имовине

Као што је већ истакнуто, искључења су од виталног значаја за сваку врсту *All Risks* полиса осигурања², а у која улазе:

- Искључења која се односе на штете узроковане нечасним радњама као што су превара, крађа и мистериозне штете.
- Искључења која се односе на штете узроковане ратним ризицима, укључујући тероризам и разне друге политичке опасности.
- Искључења која се заједнички односе на суштину *All Risks* осигурања и терет доказивања. Ова група обухвата искључења за оштећну имовину, као што је скривена мана и латенти дефект, али и она која се односе на извесне догађаје, као што су и одредбе стандардних услова осигурања говоре да се извесне штете не могу осигурати, затим корозију - рђу, истрошеност, хабање и сл.
- Група искључења индустријских опасности, или ризика која садрже опасности, као што су погрешан дизајн, или погрешна израда.
- Посебна група искључења се односи на индустријске и разне друге процесе, као што су нуклеарна опасност, контаминација, проблеми са процесирањем залиха, експлозије котлова, проблеми са ломом и заваривањима, механички или електрични кварови машина, истицање нафте из резервоара или цевовода, промене температуре, боје итд.
- У истој групи могу бити стављена и искључења као што су катастрофалне природне непогоде - земљотрес, улегнуће и слегање тла, смањивање, пуцање, олуја, поплава, екстремне температуре, промене у висини воде, удари грома и сл.

2. 5. Састављање *All Risks* полисе осигурања

Свака *All Risks* полиса за осигурање карактеристична је сама за себе , са посебним одредбама о осигурању и искључењима из осигурања. У иностранству су разрађени посебни програми за сваку од делатности на националном и глобалном нивоу, и у том смислу можемо разликовати глобалне програме од групацијских и различитих мултилине осигурања³.

Ипак, заједничко им је то да се састоје од неколико основних секција спојених у целину *All Risks* услова за осигурање. Свака секција за себе одређује опсег покрића, искључења и клаузуле које у целини дају осигуравајуће покриће.

Може се закључити да се технологија израде свих *All Risks* полиса осигурања састоји од неколико заједничких елемената, а то су :

- ❖ Попис или schedule,

² Georges Galey, Peter Butikofer, "All risks in property insurance", Swiss Reinsurance Company, Zurich, 1999.

³ Peter Butikofer, "All risks in property insurance", Swiss Reinsurance Company, Zurich, 1998.

- ❖ Секција 1 - која обрађује *All Risks* осигурање имовине, значи материјалне штете, и може, али не мора укључивати штете лома машина и ризика земљотреса, коју чине:
 - клаузула осигуравача,
 - искључења из осигурања,
 - одредбе о накнади штете,
 - клаузуле,
 - објашњења појединих израза.
- ❖ Секција 2 – која обрађује осигурање од одговорности, коју чине:
 - клаузула осигуравача,
 - искључења из осигурања,
 - клаузуле.
- ❖ Секција 3- која обрађује осигурање због прекида рада, коју чине:
 - клаузула осигуравача,
 - искључења из осигурања,
 - клаузуле,
 - објашњења појединих израза.
- ❖ Општи услови за осигурање.
- ❖ Општа искључења из осигурања која се примењују на све секције осигурања
- ❖ Место за потпис уговорних страна из уговора о осигурању.
- ❖ Додаци полиси као тумачење појединих израза, или клаузула о винклулацији.

Попис или schedule садржи све битне елементе полисе осигурања (осигураник, осигуравач, датум почетка и истека осигурања, предмет осигурања, ризик или опасности које се осигуравају, одбитне франшизе, суме осигурања, премију итд.).

Техника одређивања осигуравајућег покрића иста је за сваку секцију осигурања, тако да свака секција почиње дефинисањем покрића, затим искључења и клаузула која се примењују на ту секцију, али *All Risks* полиса осигурања не мора садржати све три секције.

Ова осигурања су уведена пре свега да би се осигуранику омогућило да преговара о премији осигурања. Уз то, *All Risks* премије осигурања звуче примамљивије него стандардне, али то не мора увек бити тако.

Трећа карактеристика је да се смањује број издатих полиса за једног осигураника, што се јавља на тржишту осигурања са великим осигураницима.

Та су осигурања занимљива и исплатива великим субјектима са готово обавезним суделовањем осигураника у ризику. Велике франшизе готово потпуно избацују велику администрацију и административне трошкове са пријавама и прценама малих штета, што претпоставља и одговарајуће смањење премије осигурања, из чега се може закључити да осигураник не склапа осигурање да би имао велики број ситних

штета, него жели да му осигурање буде трошак који контролише, а има заштиту за велике штете.

All Risks полисе осигурања су постале готово идеално средство за продају пакета ризика, што је индивидуално врло тешко реализовати.

Изради *All Risks* услова за осигурање приступа се након свеобухватне анализе осигураника и припремљеног извештаја о ризику (*underwriting report-a*), а услове израђују посебни сектори (*wording department*) стручњака различитих профила.

2. 5. 1. СЕКЦИЈА I - ОСИГУРАЊЕ ИМОВИНЕ ОД СВИХ РИЗИКА (УКЉУЧУЈУЋИ ЛОМ МАШИНА)

У условима за осигурање стоји клаузула која може да гласи : "Овим осигурањем надокнадиће се пуна цена замене, или поправка осигураних ствари или њихових делова које ће бити уништене, изгубљене или оштећене на било који начин и од било којих узрока, ако у искључењима нису искључени из осигурања, без обзира на то што се цене поправка или замене могу разликовати од оригиналне цене. Осигуравач ће такође бити у обавези за одређени износ прекомерних трошкова и добити"⁴.

У случају потпуне штете или оштећења надокнадива по овој полиси осигурања, а као последица тога, треба поновити да ће се на терет осигуравача покрити сви посебни трошкови сваког тестирања погона и прочишћавања осигуране имовине.

Ради свеобухватности, осигураник ће у осигурање укључити сву имовину у његовом власништву, и ону за коју је одговоран и која чини део целине или је у функцији са осигураном имовином, а који се односи на ову секцију полисе, у зависности од тога постоји ли на почетку покрића или је додата у додацима и побољшањима за време трајања осигурања, укључујући транзит или привремено премештање унутар територијалних ограничења.

Уколико се оствари штетни догађај покривен овим осигурањем, осигуравач ће бити одговоран и за следеће трошкове:

- одвоза материјала и остатака, укључујући и трошкове рушења и премештаја делова који више не могу бити у функцији, као и трошкове чишћења и прања,
- Архитеката, проценитеља, инжењера и других професионалаца, укључујући и професионалце осигураника (према одговарајућој тарифи),
- Авио или неког другог брзог превоза, као и прековремене сате рада и остале трошкове потребне за брзо санирање штета.

Сви трошкови осигураника морају бити у границама обавеза осигуравача и не смеју прелазити износе сума осигурања истакнутих у секцији 1.

Искључења по секцији I *All Risks* полисе осигурања

Осигуравач неће бити у обавези за:

- трошкове исправљања кvara у дизајну, материјалу или изради или механичке и електричне ломове машина, поремећаја у раду или било којег трошка који се догодио као последица побољшања или исправљања дизајна, материјал или израде.

⁴ John Hancock, Paul Huber, Pablo Koch, "Property damage All Risks", SwissRe,Zurich, 2001.

Упркос овом искључењу, полиса ће покрити трошкове поправка или замене осигураних ствари, физички губитак, уништење или оштећење као резултат таквих кварова, ломова, поремећаја, укључујући дефектне делове или делове истих и то:

- оштећење или уништење новчаница, чекова, меница, вредносних папира,
- сваки губитак због употребе ствари или било коју последичну штету,
- уобичајену корозију и поступно трошење, али искључења се неће применити на остале осигуране ствари на које утичу те околности, али су оштећене као последица тога,
- неочекиван нетсанак или уништење опреме, алата и постројења извођача радова,
- оштећење или уништење на бродовима, моторним возилима, авионима било које врсте,
- износи франшиза утврђени у попису за сваки штетни догађај.

Клаузуле које се примењују на секцију I

1. Клаузула у периоду од 72 сата

Сви штетни догађаји узроковани природним катастрофама као што су олује, оркани, поплаве, земљотреси или други покрети земље, а који прозилазе из једног заједничког узрока који се може понављати унутар 72 сата, сматраће се једним штетним догађајем и примениће се само једна одбитна франшиза.

2. Неоштећени темељи

У случају оштећења или уништења по једном догађају који је покривен овим осигурањем, при чему су темељи зграда и неких других структура остали неоштећени:

- зависи од потребне акције или захтева управе, локалне управе или државних тела кад замена не може бити на прављена на истом месту,
- зависи од оштећења остале осигуране имовине, такви се темељи сматрају неприкладним и некорисним и сматра се да су тотално уништени, а у складу са тим биће надокнађена и штета.

3. Механички/електрични лом машина

Како би се избегла сумња, ова секција даје проширење покрића за лом машина због механичког или електричног узрока и поремећаја у раду. Такви ће се догађаји сматрати као штете покривене осигурањем.

4. Аутоматско повећање/смањење премије осигурања

Ово осигурање омогућује додавање нових осигураних ствари у осигурање, односно њихово брисање (путем годишње пријаве суме осигурања) са додатним обрачуном премије или њеним смањењем.

2. 5. 2. СЕКЦИЈА II – ЈАВНА ОДГОВОРНОСТ

Овим осигурањем ће се надокнадити сваки износ штете за који се утврди да је одговоран осигураник по било којој одговорности (законској или оној која је произашла из уговора и договора осигураника) до које би дошло незгодом на или у вези са делатношћу осигураника утврђеној у попису ове полисе осигурања из било којег узрока, а који наведен у искључењима из осигурања⁵.

Осигуравач се додатно обавезује да ће у оквиру суме осигурања осигуранику надокнадити:

- све законске трошкове које је осигураник морао да надокнади трећем лицу,
- све законске трошкове настале уз писмени пристанак осигуравача,
- све трошкове адвоката за заступање пред судовима.

Осигуравач у сваком тренутку може исплатити укупну суму осигурања (након одбитка одбитне франшизе) или било који мањи износ по којем штета или штете могу бити ликвидирани и на основу чега се осигуравач ослобађа будуће обавезе из те основе.

Искључења по секцији II All Risks полисе осигурања

Осигуравач није у обавези за:

- одговорност према трећим лицима која произилази из употребе моторних возила осигураника,
- одштете које се могу надокнадити на темељу обавезног здравственог осигурања,
- губитка или штете на стварима осигураника који се могу надокнадити осигурањем у секцији 1 ових услова или штета из употребе осигураних ствари осигураника,
- штете које произилазе из кршења патентних права,
- договорене франшизе по свакој појединачно штети или серији штета као последица једног узрока⁶.

Клаузуле које се примењују на секцију II

1. Међусобна одговорност

Ако се као осигураник у попису полисе осигурања појављује више њих, свака ће се сматрати као посебна и различита особа, као да су посебно закључили полисе осигурања. Осигуравачи су због тога сагласни да се одричу свих права суброгације или неке друге акције које они могу или би могли употребити против неког од њих (осигураник), а што би могло проистећи из међусобно узрокованих штетних догађаја.

2. Клаузула о истицању, загађивању и контаминацији

Овим осигурањем није покривена одговорност осигураника за:

⁵ CGL- Comprehensive general liability, Publication by MunichRe, 2000.

⁶ "General public liability", Publication by SwissRe, Zurich, 2001.

- повреде тела или нарушавање здравља сопствених радника, оштећења на имовини или због употребе имовине директно или индиректно узрокованих загађивањем, истицањем или контаминацијом, осим ако су узроковани изненадним, ненамерним и неочекиваним догађајем за време трајања осигурања,
- трошкови премештања, чишћења течности која загађује околину, осим ако су узроковани неочекиваним, изненадним и ненамерним догађајем за време трајања осигурања,
- казне, прекршаји, новчане казне.

3. Додатно покриће

Осигуравач ће додатно надокнадити одговорност и за:

- службенике и раднике осигураникових додатних делатности као што су канине, спортске и друге слободне делатности, прву помоћ, ватрогасну службу и друге сервисе,
- све штете које према осигуранику буду истакнуте из краткорочних послова, инспекција или сличних посета које долазе ван Србије, а не укључују физички рад.

2. 5. 3. СЕКЦИЈА III - ОСИГУРАЊЕ ОД ПРЕКИДА ПОСЛОВАЊА

Ако било кад за време трајања осигурања било ко од споменутих осигураника претрпео штету која би се могла надокнадити по Секцији I ове полисе осигурања и која прелази износе уговорене франшизе, а има за последицу прекид пословања, осигуравач ће надокнадити осигуранику претрпљену штету због прекида пословања у складу са одредбама секције ове полисе⁷.

Основа за утврђивање штете:

Износ који ће бити уплаћен као накнада штете сматраће се:

- износ укупног прихода који је као последица прекида рада остварен испод планираног износа за време гарантног раздобља и
- додатни трошкови који су нужни и догодили су се ради спречавања и смањења штете, а који би иначе били плативи.

Укупна накнада умањује се за износ спашеног прохода за време трајања гарантног раздобља због предузетих мера, а укупан износ наканде платив од осигуравача никада не може бити већи од суме осигурања одређене у Секцији III, без обзира на то да ли је реч о једном штетном догађају или о агрегатном ограничењу.

Утврђивање суме осигурања:

Ако се приликом настанка једног штетног догађаја искористи планирани укупни приход, сума осигурања наведена у полиси осигурања ревидираће се за било које време трајања осигурања ове секције полисе. Осигуравачи морају о томе бити што пре

⁷ John Hancock, Paul Huber, Pablo Koch, "Property damage All Risks", SwissRe Company, Zurich, 2001.

обавештени како би сума осигурања била потврђена за наставак осигуравајућег покрића.

Клаузуле које се примењују уз секцију III

1. Остали приходи

Ако се за време гарантног раздобља остварују приходи продајом или чине услуге на објектима који су осигураниково власништво, такав приход ће се сматрати приходом на који нема утицај прекид пословања.

2. Спречавање приступа

Осигуравач ће осигуранику надокнадити сваку штету покривену по полиси, а која би произашла из прекида пословања због штете на имовини у близини локације осигураног посла која би спречавала приступ осигураниковој употреби или локацији где се осигурани посао обавља, иако та имовина није осигурана по овој полиси, али би сама штета била платива кад би она била осигурана.

3. Професионалне услуге и законски трошкови

Осигуравач ће платити све трошкове које плати осигураник да би дошао до затражених података и евиденција затражених од осигуравача ради коначног утврђивања штете.

4. Повећање прекида рада

Ако није посебно садржано у одредбама о искључењима, ово осигурање проширује се и на повећање штете узроковане прекидом пословања због увозно-извозних послова, добијања лиценце или било којег прекида пословања повећаног због утицаја државних или локалних власти и то максимално за месец дана по догађају и два месеца агрегатно.

Да би се избегла било каква сумња у покриће по овој клаузули, оно се односи само на повећање прекида пословања као што је наведено у овој клаузули. Ни у јдној другој ситуацији се неће признавати повећање прекида пословања где се штета није догодила или где није под контролом осигураника, или је настала због грешке осигураника при испуњавању тражене формалности.

5. Клаузула о усклађивању премије осигурања

Премија коју је платио осигураник не може се повећати или смањивати током трајања осигурања, осим у случају:

- повећања гарантног раздобља⁸,

⁸ Гарантно раздобље - започиње након искоришћења временске франшизе и завршава се када резултати осигураног посла престају бити погођени (почиње остварење прихода) као последица штете , али никад не прелазе гарантно раздобље утврђено у попису без обира на број штетних догађаја.

- примене аутоматске клаузуле о повећању или повећање суме осигурања, за шта мора постојати писмена пријава осигураника.

Временска франшиза- израчунава се дељењем износа накнаде по насталој штети са данима гарантног раздобља и множи са данима одређеним као временска франшиза.

6. Одређивање књиговође

Осигураник је сагласан и подразумева се да ће у сврху добијања тачних подата за утврђивање штете доставити и издати било који документ или детаљ, као доказ о појединостима штета.

Осигуравач је обавезан да надокнади трошкове испостављања таквих докумената од стране професионалних књиговођа осигураника или издавања било којих других докумената и евиденција.

7. Прекид који су узроковале цивилне власти

Ова секција проширује покриће осигураног прекида рада и на штете које су резултат забране приступа локацији одређене од стране цивилних власти

8. Трафостанице, водоводи, цевоводи

У складу са одредбама ове секције, губитак који је осигуран коа последица прекида пословања до којег је дошло због штете на имовини од јавног интреса, трафостаницама или подстаницама, радова на плиноводу или водоводу из којих се снабдева осигураник, сматраће се као да је штета настала на осигураниковој имовини

9. Аутоматско обнављање суме осигурања и раздобље покрића

Сума осигурања и гарантно раздобље утврђени у попису биће предмет аутоматске обнове у случају настанка штетног догађаја. Та се одредба примењује након настанка штетно догађаја према захтеву осигураника.

10. Аутоматско повећање суме осигурања

Сума осигурања утврђена у попису осигурања, према захтеву осигуравача и осигураниковој потреби за тим, биће аутоматски повећана за максимум 20%

Искључења у секцији III All Risks полисе осигурања

Гаранција за прекид пословања према овој секцији неће се примењивати на:

1) Штете због додатног прекида рада узрокованог:

- променама у пројекту које су учињене на темељу утврђеног стања, рестрикција или других околности узрокованих различитим дозволама или траженим потврдама јавних власти за функционисање аутопута,

- због промена и побољшања квара, грешки или отклањања било којег недостатка до којег је дошло за време поправке или замене уништене или оштећене опреме или објекта по секцији 1,
- због недостатка средстава за поправак или замене оштећене или уништене имовине.

2) Губитак посла због суспензије, пропуштања или отказивања лизинга или наруџбине која има утицај на осигурани посао⁹.

Специјални услови који се примењују на секцију III

1) У случају настанка штетног догађаја који може узроковати прекид рада по овој секцији осигурања:

- осигураник ће што је пре могуће обавестити осигуравача писаним путем о насталом догађају,
- учинити све што је у његовој моћи и што је практичније да се смањи настала штета или спрече нове,
- осигуравач или било која друга овлашћена особа ће имати приступ локацији где се штета догодила, како би се утврдили могући узроци и величина штете.

2) У случају одштетног захтева, осигураник ће на свој трошак доставити осигуравачу писмени исказ из којег се могу видети појединости његовог одштетног захтева.

3) Накнада ће бити плаћена месец дана након коначног утврђивања надокнаде. Иако, осигураник може, месец дана након што је обавестио осигуравача о штети, тражити исплату минималне аконтације штете, а осигуравач га може одбити у случају:

- да постоји сумња у осигураниково право да прими плаћање штете, док он не да доказ о томе,
- да није готова полицијска или криминална истрага која се води против осигураника.

Осигуравач није дужан да плати камату на задржану надокнаду, осим камате за неизврђење обавезе.

⁹ Georges Galey, Peter Butikofer, "All risks in property insurance", Swiss Reinsurance Company, Zurich, 1999.

Управљање ризицима

3. УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА

Управљање ризицима¹⁰ је шири концепт од осигурања и бави се како ризицима од којих се може осигурати тако и ризицима од којих се не може осигурати, као и избором одговарајућих техника за управљање ризиком.

Ризик¹¹ је основни чинилац, основна претпоставка, без чега осигурање не би ни могло постојати.

Сам ризик се поистовећује са наступањем једног економски штетног догађаја, и то је уједно и основна и најшира дефиниција ризика.

Да би постојао, ризик мора бити :

- могућ,
- будући,
- неизvestан,
- случајан,
- економски штетан,
- распоређен у времену и простору.

Управљање ризиком се изводи у шест корака :

1. Утврђивање циљева – где се прецизно одлучује шта организација очекује од програма руковођења ризиком.

Примарни циљ је да сачува ефикасност организације, што значи избегавање великих финансијских губитака који могу довести до банкротства или до престанка рада осигуравајућег друштва.

Други циљ је заштита запослених од повреда на раду. Док су остали циљеви усмерени на трошкове и ефикасно коришћење ресурса.

Циљеве утврђује менаџмент осигуравајућег друштва, који добија савете од руководиоца за ризик, који има функцију саветника.

2. Идентификација ризика

Неки ризици су очигледни, док има многих које се могу само претпоставити. Да би се омогућила могућност предвиђања ризика, менаџмент осигуравајућег друштва користи :

- познавање клијената,
- упитнике за анализу ризика,
- дијаграме,
- анализу финансијских извештаја,
- интервјуе.

¹⁰ Ратко Вујовић, "Риск менаџмент и осигурање", Часопис Финансије, банкарство, ревизија, осигурање, бр.1, ФФМО, 2007.

¹¹ Небојша Жарковић, " Реосигурање са осигурањем ", Београд, 2006.

3. Процена ризика

Када се ризици идентификују надлежни стручњак мора да их процени. Одређени ризици због озбиљности губитка, захтевају више пажње од других ризика и због тога се излагања ризику групишу као критична (која доводи до банкрутства), важна (доводје до задужења) и неважна (која се могу лако надокнадити).

Са становишта осигурања, квалитетна процена ризика је од посебног значаја за функционисање целокупног система осигурања.

На бази ове процене доводи се у склад реални ризик са висином премије која се плаћа, те с тога процена ризика има и економску димензију. На основу квалитетне процене ризике постиже се и његово смањење које подразумева и смањење премије, а тиме и смањење штета у још већем обиму чиме се остварује заједнички интерес осигуравача и осигураника.

Један од најважнијих начина за постизање наведених ефеката је утврђивање максимално могуће штете (ММШ) као последице реализације ризика.

4. Оцена алтернатива и избор средстава за регулисање

Када се ризици идентификују и процене, треба размотрити и прилазе за њихово решавање: контрола ризика - која је усмерена на минимизирање губитка којима је осигураник изложен и финансирање ризика – које се бави испитивањем расположивих финансијских средстава намењених за регулисање губитка, као и избор техника које треба користити за сваки од њих.

5. Примена одлуке – где се након избора технике решења ризика доноси одлука да ли ризик треба да се задржи или да се пренесе.

6. Оцена и корекција - у овом кораку се дозвољава специјализованом стручњаку да открије грешке пре него оне наступе и изазову губитак.

3. 1. Процена максимално могуће штете

Идентификација ризика и оцена максимално могуће штете (ММШ) се обавља на основу:

- података из документације,
- података од осигураника,
- података из увида у стање имовине, садржани у елаборату о оцени ризика.

Масимална могућа штета (ММШ) се процењује за поједине делове имовине-објекте, опрему и залихе посебно или заједно.

За осигуравача је повољнија подела имовине на више ризика, јер су тако мање максимално могуће штете и мањи вишкови ризика, а мањи је и одлив премије.

Одређивање максимално могуће штете (ММШ) нема за циљ да одреди вероватноћу настанка штетног догађаја, него његове вероватне максималне последице. Овим се пружа неопходна информација осигуравачу, да би донео исправну одлуку после преузимања таквог ризика, у смислу његовог реосигурања.

Процењивањем максимално могуће штете, повећава се вишак ризика и премија се одлива реосигурању, а подцењивањем максимално могуће штете ризик, тј. штета остаје осигуравачу, тако да је потребна објективна процена максимално могуће штете (ММШ).

3. 2. Израда елабората о оцени ризика

Елаборат о оцени ризика од пожара и неких других опасности је писани документ у коме је омогућен увид у реално сагледавање чињеница значајних за примену Услови и Тарифа премија за осигурање имовине.

У том смислу се и обавља снимање, анализа и оцена ризика, зависно од опасности које угрожавају имовину и које могу изазвати штете.

Тим стручњака осигуравача, уз сарадњу стручних радника осигураника, израђује Елаборат у складу са :

- Условима за осигурање имовине и
- Тарифама премија за осигурање имовине

Елаборат садржи:

- елементе за примену тарифе премија за осигурање имовине,
- поделу на ризике,
- класе заштитних мера,
- грађевинске категорије,
- класе опасности и оцењене максимално могуће штете (ММШ), према опште прихваћним правилима, намењеним за поређење са самопридржајем осигуравача и утврђивање вишка ризика који се преноси у реосигурање.

Елаборат посебан значај даје заштити имовине од опасности од којих се имовина осигурава и наводи предлоге мера заштите имовине којима се имовина може штитити и смањити ризик.

Елаборат описује стање код осигураника у време снимања ризика, па је неопходно стално праћење ризика тј. праћење промена значајних за осигурани ризик и максимално могућу штету.

***Осигурање објеката у
изградњи и монтажи од
свих ризика***

4. ОСИГУРАЊЕ ОБЈЕКТА У ИЗГРАДЊИ И МОНТАЖИ ОД СВИХ РИЗИКА

Основни циљ осигурања објекта у изградњи и монтажи је да се инвестиција успешно приведе крају и на време стави у функцију стварања прихода.

Постоји битна разлика између стандардних и међународних услова осигурања, јер су међународним условима покривени сви ризици извођача радова, осим оних који су искључени из покрића.

Ово осигурање је, такође, једно од најсложенијих осигурања с обзиром на велики број ризика на једном месту, али не само за време трајања изградње или монтаже, већ и после завршетка и предаје објекта у рад.

То значи да се ради о једном својеврсном пакету именованих ризика у једној полиси осигурања, и према томе, јако је битно тачно назначити од чега се све осигурава.

Осигурање објекта у изградњи и монтажи спадају у техничка осигурања и њихов значај је изузетно велики, пре свега због очувања и заштите средстава која се улажу у градњу.

Разлика између ова два осигурања је у томе, што је код осигурања објекта у изградњи предмет осигурања грађевински објекат, али се може појавити и одређена опрема која се уграђује. Док је код осигурања у монтажи то опрема, али се могу појавити и делови грађевинских објеката.

Које ће се осигурање закључити зависи од тога, да ли је већи износ грађевински објекат који се гради или опрема која се монтира.

Осигурање објекта у изградњи и монтажи код нас се по правилу спроводи према стандардним или домаћим Условима осигурања, на основу кретања ризика у земљи и прилагођени су потребама и захтевима домаћег тржишта.

4.1. Осигурање грађевинских објекта у изградњи од свих ризика (Contractor's All risks Insurance – CAR)

Осигурање објекта у изградњи скоро у потпуности одговара међународном облику Осигурања објекта у изградњи од свих ризика (Contractor's all risks или Contractor's all risks insurance).

Потреба осигурањем објекта у изградњи по међународним условима је настала са развојом технике у грађевинарству, што је условило и појаву повећања техничких и привредних ризика.

Овим осигурањем је поред штета на стварима, осигурана и одговорност извођача радова, као и њихових произвођача и налогодаваца.

Осигурањем објекта у изградњи од свих ризика (CAR) осигурава се вредност инвестиције из уговора у градњи, а додатно се уговара износ суме осигурања за осигурање трошкова чишћења и склањања материјала након настанка штете. То је јако битно за поједине врсте радова, нпр. код тунела .

Значај овог осигурања је у томе што се проширује покриће на већи број додатних опасности.

За осигураника је јако битно да види шта све може додатно да осигура унутар *All Risks* осигурања, као на пример:

- опрему извођача радова у њиховом власништву, као и изнајмљена опрема,
- разне дизалице и кранови, помоћни и радни стројеви,
- монтажне куће и канцеларије на градилишту,
- имовина радника осигураника,
- имовина и опрема на градилишту.

Осигурање од одговорности према трећим лицима склопљено по *All Risks* условима осигурања, не даје покриће за своје запослене.

Због великог броја произвођача у осигурању грађевинских радова, јавља се и проблем њихове међусобне одговорности, што мора да се уговори посебним додатним покрићем уз основну полису осигурања.

Такође се посебно уговара и уговорна одговорност извођача радова у гарантном року.

Тако да се долази до закључка да се неки ризици који су иначе покривени према стандардним условима осигурања, искључени у *All Risks* условима осигурања и за њих се плаћа додатна премија.

Поред главног извођача радова, у сваком пројекту градње, постоје и подизвођачи који су специјализовани за појединачне радове и сваки од њих могу, из своје делатности, да нанесу штету трећим лицима.

Да би се избегли проблеми одговорности према трећим лицима, у полиси осигурања објеката у изградњи од свих ризика (CAR), осигурањем одговорности према трећим лицима уз главног извођача радова, обухваћени су и сви подизвођачи који су укључени у пројекат и наведени у полиси осигурања.

То се назива *међусобна одговорност извођача грађевинских радова*.

Али она не значи покриће штета које извођачи радова учине један другом током градње.

4.2. Осигурање објеката у монтажи од свих ризика (Erection all risks insurance - EAR)

Представља осигурање објеката у монтажи по међународним стандардима, и обухвата покриће свих ризика током трајања монтаже, осим од оних који су искључени из покрића (штете настале услед ратних ризика, штрајкова, побуна, атомских ризика, намерне штете), али неки се могу додатно, уз плаћање премије, укључити у договор о осигурању.

All risks осигурање монтажних радова се развило из осигурања грађевинарства, тако да има све карактеристике ризика грађења, али са разликом у томе да је ово осигурање металних конструкција, далековода, разних машина великих димензија, у шта се мора укључити и део грађевинских радова (темелји и др.).

Ризици који се осигуравају осигурањем објеката у монтажи од свих ризика су исти као и код осигурања у монтажи по стандардним условима, али је њихово трајање краће.

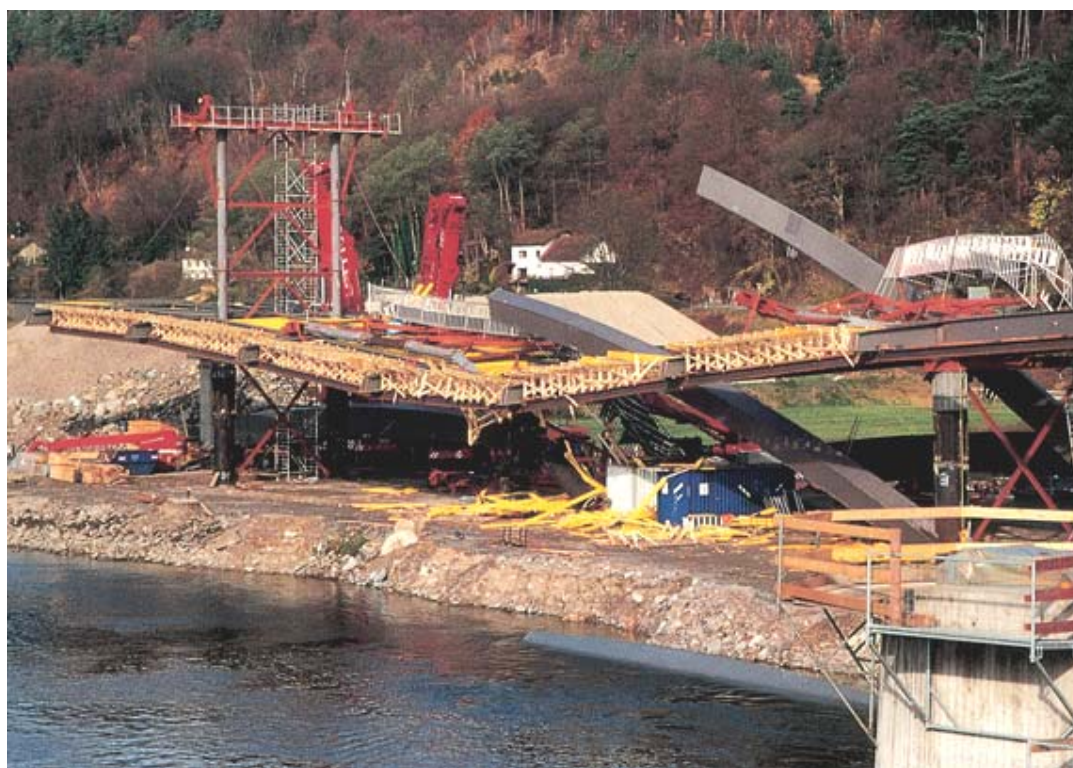
У осигурање објеката у монтажи од свих ризика је укључено и пробно испитивање постројења, где су ризици и најизраженији, тако да им при уговарању осигурања треба посветити највећу пажњу.

Пример: Изградња моста преко Дунава

Овај мост је грађен као део пројекта за изградњу пута. Током монтаже главног челичног дела догодио се несрећан случај са озбиљним последицама. Пут је био проширен са саграђеним прилазним косинама, на две обале реке са ојачаним армираним бетоном. Уз помоћ потпорне конструкције 116 м главни челични део је прво монтиран на леву страну обале.

На дан штете, део пута је конструисан и прва 4 од 8 монтажних лучних делова. Припрема за монтажу следећег елемента је добро ишла, док одједном цела конструкција није почела да се руши и лучни делови који су тек били монтирани пали су са висине од 28 м.

Два елемента су уништила и завршен део пута. Један лучни део је касније пронађен у Дунаву, док је четврти део пао на камион који је тада преносио тешке делове на место градње. Камион је био скроз уништен, али на срећу возач је успео да се спасе на време.

Слика 1. Изградња моста преко Дунава¹²

Такође, елементи који су падали нису усмртили ниједног човека. Три радника су лакше повређена док су покушавали да побегну из опасне зоне.

Истрага овог случаја је открила, да редослед монтаже, који је смислио главни инжењер овог пројекта, није дословно праћен.

Да би ојачали конструкцију у фази монтаже и тако спречили могућност пада, монтажна плоча је требало да буде заварена на одређеним местима, а то није учињено.

¹² "Schadenspiegel" 2/2005- Publication by MunichRe

Тог дана није било ништа необично везано за ветрове и неке друге спољне опасности, што значи да они нису узрок за овај губитак.

Материјална штета је износила око 1,5 милион еура, а осигуравач је покрио штету на основу полисе осигурања у изградњи и монтажи од свих ризика.

4. 3.Најчешћи узроци прекида рада

Програми осигурања објеката у изградњи и монтажи од свих ризика теку према планираној и уговореној динамици извођења, лагано, са циљем да заврше започете послове и испоштују крајње рокове. Али неке започете градње и монтаже могу бити прекинуте услед лоших економских или природних непогода и тада долази до тзв.периода прекида рада¹³.

С обзиром да је тада опасост од неких ризика доста повећана, повећана је и потражња за осигуравајућом заштитом у том периоду.

Многи различити директни или индиректни узроци који ометају процес градње и монтаже, генерално настају из неколико разлога:

- инвеститори не могу да испуне своје обавезе до крајњег рока,
- појављују се привремени ликвидациони проблеми,
- неповољни временски услови,
- време почетка градње може бити одложено због мањка или кашњења испоруке материјала и опреме.

Ове околности редовно воде у један од три могућа сценарија:

1. инвеститор одлучује да напусти пројекат изградње и при том раскине и уговор о градњи,
2. главни извођач радова напушта градилиште, пратећи једностранни пораз послодавца,
3. радови се привремено прекидају, након преговора између извођача радова и послодавца.

Са становишта осигуравача ови сценарији имају једно заједничко гледиште, а то је да они представљају "промену ризика" .

Један од општих услова осигурања је да, осигураник треба одмах да обавести осигуравача у случају:

- било које промене ризика на осигураном предмету (објекту),
- престанка рада у трајању више од једног месеца,

У оваквим случајевима, осим сезонских прекида, услови и рокови у случају прекида рада морају бити садржани у полиси осигурања.

¹³ Contractor's All Risks and Erection All Risks Insurance - Осигурање објеката у изградњи и монтажи од свих ризика, Publication by Swissre, Zurich, 2000.

Такође према општим условима из осигурања, у случају:

- раскида уговора од стране послодавца,
- или повлачења главног извођача радова из уговора.

Као правило, полиса осигурања садржи услове који обавезују да ће осигураници, или њихови брокери и агенти обавештавати осигуравача о било којој промени ризика, који је везан за осигурани објекат.

Те информације омогућавају осигуравачима да ускладе рокове и услове осигурања.

Осигуравач, такође, мора да обезбеди да његов реосигуравач буде укључен у цео овај процес, било то директним или индиректним путем, укључујући и реосигуравајуће брокере, тако да не престане реосигуравајућа заштита.

Било какве промене у Полиси осигурања, морају бити договор између извођача радова и уговарача.

Период прекида рада најчешће највише утиче на пратеће типове градње и монтаже пројекта, као што су :

- стамбени и пословни блокови,
- хотели,
- шопинг центри,
- пројекти нискоградње и путева итд.

Ризик од прекида рада, такође, погађа и велике комплексе, као што су нпр. индустријски центри или цео саобраћајни систем.

4.4. Фазе градње

1- Мобилизација и инсталација опреме на градилишту.

2- Подградња

- постављање носећих стубова,
- подруми,
- радионице,
- темељи,
- подземни радови,
- цевоводи.

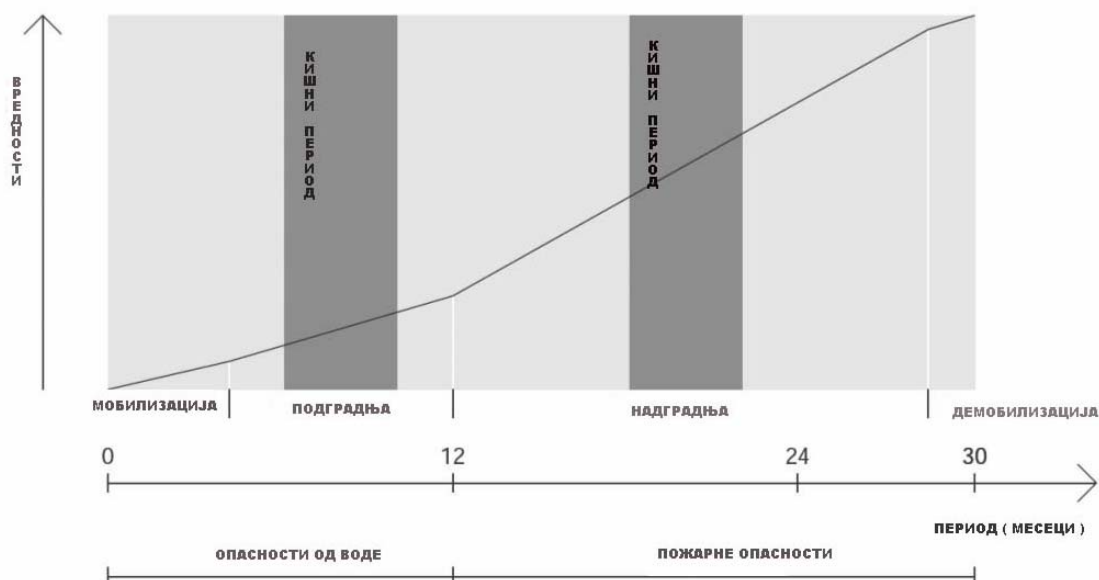
3- Надградња

- спољашњи изглед зграде,
- сређивање ентеријера.

4- Демобилизација и предаја објекта.

Вредност ризика може да варира у зависности од фазе изградње у време прекида рада. Следећи дијаграм показује пораст вредности ризика у време градње у периоду од 30 месеци.

Осим ако зграда не захтева скуп темељ и подградњу, главни пораст у вредности ризика ће се јавити у току фазе надградње, поготову ако је у то укључена висока технологија везана за инсталације.

Слика 2. Осигурани период и вредност ризика¹⁴

4. 5. Присутне опасности у току градње

У току изградње објеката најизраженије присутне опасности су од опасности воде (поплава, бујице, подземне и високе воде, непредвиђене атмосферске падавине и сл.) и пожара.

Опасности од земљотреса и олујних ветрова, оркана и тајфуна, могу бити од додатне важности за одређене земље или регионе.

С' обзиром на то да је ризик од изливања воде од мање важности након завршене фазе подградње, ризик од пожара постаје главна опасност.

У најгорем случају максимална могућа штета (ММШ) која се може десити је да се пожар појави у завршној фази радова.

Штете које се јављају као последица ризика воде су изливање воде или поплава. Нпр. поплава ископаних јама или целог подрума може бити веома значајна ако се у подруми корист као складишта.

Осим тога, ако се градилиште организује на локацији са неповољним геолошким карактеристикама и у условима подложним поплавама, бујицама, високим или подземним водама, повећавају се вероватности реализације ризика на носећим стубовима и конструкцијама, од малих оштећења до могућности рушења.

Додатне опасности обухватају: ризик штета трећим лицима, излагање градилишта провалној или обичној крађи, злонамерне штете и било која штета која се

¹⁴ Contractor's All Risks and Erection All Risks Insurance - Осигурање објеката у изградњи и монтажи од свих ризика, by Swissre, 2001.

може десити у току рада: од грешака у пројекту, погрешног избора и уградње материјала, као и нестручности самих извођача радова.

Главне опасности у периоду прекида рада

Ако су радови у изградњи прекинути, градилиште се у великој мери излаже опасностима од изливања воде, пожара, крађе и провалне крађе. Такође постоји и опасност од наношења штета трећим лицима и имовини, у зависности од окружења градилишта.

а) ОПАСНОСТИ ОД ВОДЕ

Превентивне мере заштите од изливања воде у периоду прекида радова, између суве и кишне сезоне на градилишту, морају бити устновљене.

Слика 2 показује прекид пројекта изградње током радова подградње. Претпоставка је, из примера, да је носећи зид на свом месту и да је копање завршено до четвртог нивоа, док су само два подрума ископана и изграђена до периода прекида рада.

У примеру, период прекида рада почиње средином кишне сезоне и градилиште се напушта. Оно је скроз преплављено и наноси штете носећим стубовима, који могу да се деформишу или у најгорем случају сруше и имовина људи која се налази у околини градилишта постаје угрожена.

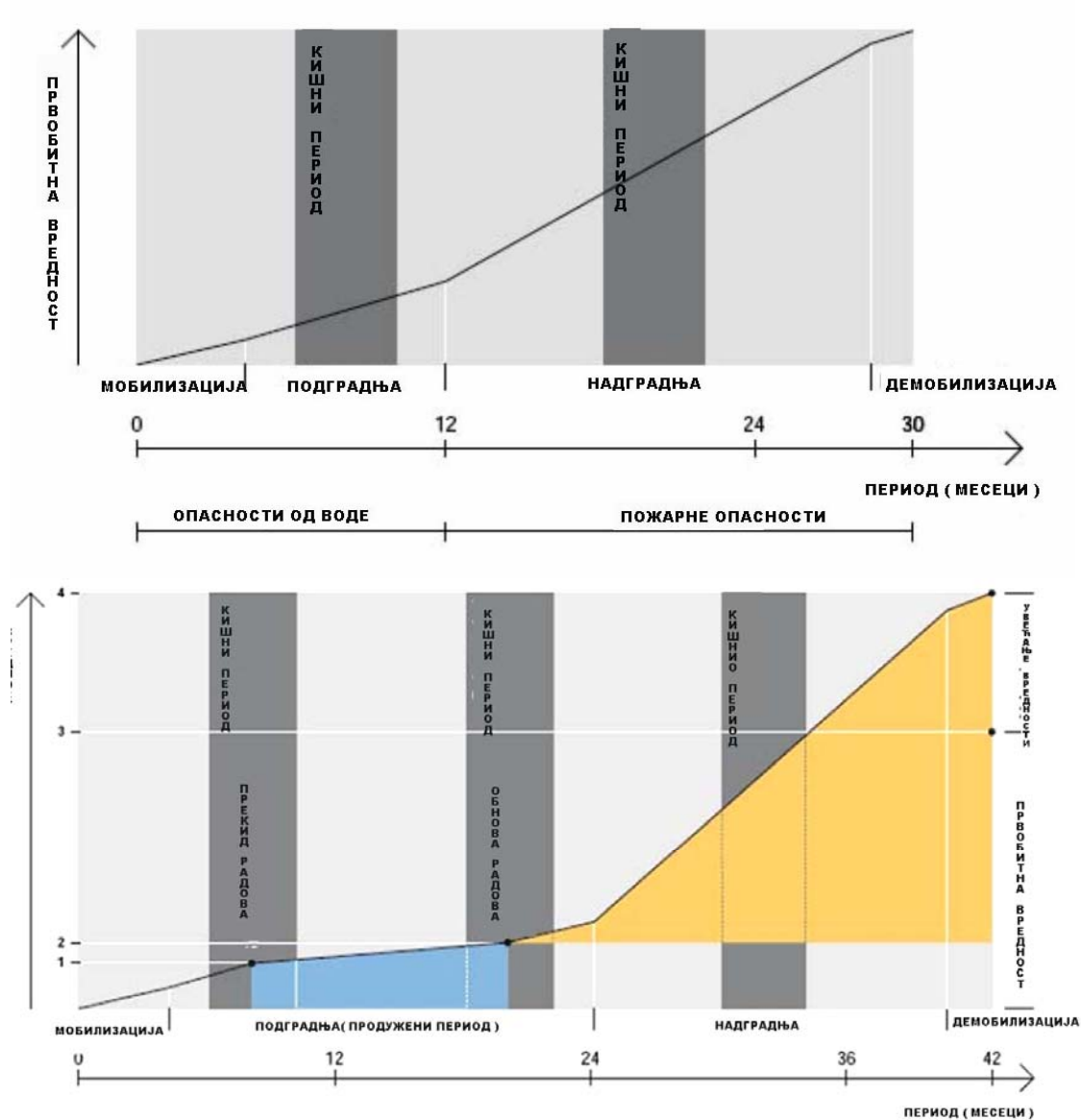
Након неколико сувих месеци, недовршена подградња опет улази у кишну сезону, што води ка новим губицима.

Из свега тога следи да је опасност од ризика изливања воде много већа него што се претпоставља у периоду изградње неког објекта.

Пример прекида рада у фази надградње је приказана на Слици 3. На њему се види да градња у овој фази није примарно изложена опасностима изливања воде, обезбеђујући да киша која пада са врха објекта буде блокирана.

Штете од ризика воде у складиштима материјала и опреме је збринуто и добро заштићено.

Уколико пада обилна киша праћена олујом или тајфуном, морају се поставити заштитне цераде (прекривачи).

Слика 3. Опасност од изливања воде: прекид рада у фази подградње¹⁵

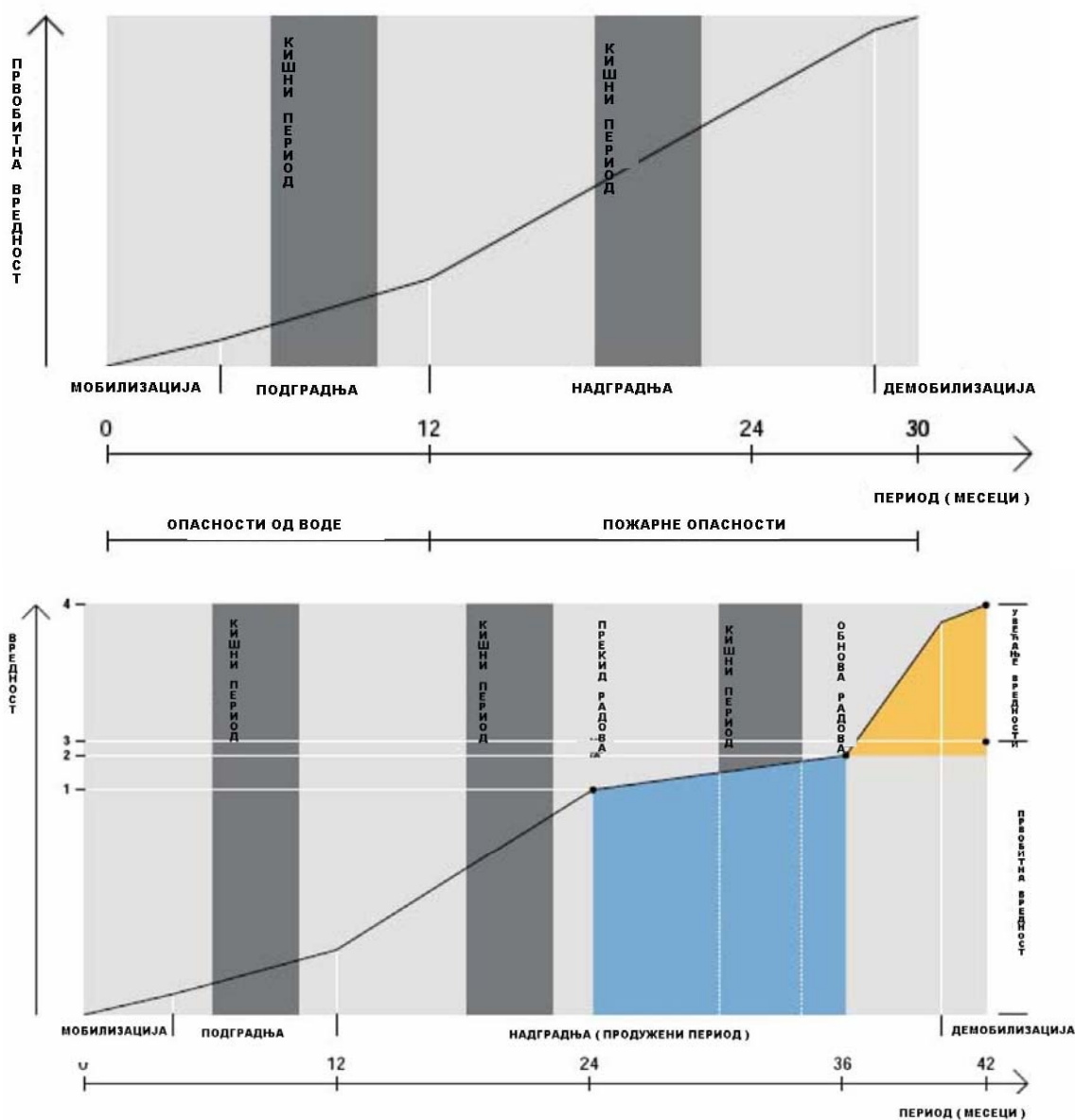
- 1- првобитна вредност у време прекида рада
- 2- исправка вредности за обнову радова
- 3- првобитна крајња уговорна вредност
- 4- регулисана крајња уговорна вредност

- кишни период
- период прекида рада
- завршетак радова

б) ПОЖАРНЕ ОПАСНОСТИ

Што се више ближи завршетак радова, повећава се и опасност од избијања пожара, што се види и упоређујући наредне две слике.

¹⁵ "Contractor's All Risks Insurance"- Publication by SwissRe, 1998.

Слика 4. Пожарни ризик: прекид рада у фази надгарадње¹⁶

- 1-првобитна вредност у време прекида рада
- 2-исправка вредности за обнову радова
- 3-првобитна крајња уговорна вредност
- 4-регулисана крајња уговорна вредност

- кишни период
- период прекида рада
- завршетак радова

Сређивање око градилиша, затим ентеријера, складиштење опреме, гомилање запаљивог и експлозивног материјала, заједно носе велики пожарни ризик.

Непажња или чак злонамерна паљевина, могу довести до великог губитка услед настанка пожара.

¹⁶ "Erection All Risks Insurance"- Publication by Hans Willy Fisher, Swissre Company, 1998.

Само превентивне против пожарне мере и редовна контрола могу помоћи да до пожара не дође, или ако ипак дође до пожара, да смање његове последице

в) КРАЂА, ПРОВАЛНА КРАЂА

Из очигледних разлога, напуштена места привлаче велики број провалника и лопова.

Предмети који нису украдени могу бити оштећени. Нпр. прозори могу бити разбијени, каблови исечени, уништене електричне инсталације итд.

г) ШТЕТЕ НАНЕТЕ ТРЕЋИМ ЛИЦИМА

Штете нанете трећим лицима или штете на имовини, не смеју бити искључене. С' обзиром да снажан ветар може да однесе ствари са грађевинског објекта и тако уништи имовину која се налази у окружењу градилишта, постављањем заштитне мреже око грађевинског објекта тај ризик ће се свести на минимум.

Поред опасности од снажних ветрова, највећа опасност која прети уништењу окружења је ширење пожара са градилишта.

4.6. Стање на градилишту за време периода прекида рада

Да би осигуравачи одредили рокове и осигуравајуће услове у време прекида рада, стање на градилишту мора бити у складу са испитаним планом и то:

- прекид током критичне фазе, нпр. полузавршена монтаже челичне конструкције, постављање заштитних мрежа на зидове,
- поређење планираног у односу на тренутно стање,
- процена редности завршених делова објекта,
- фаза подградње,
- изложеност опасности од изливања воде, подземне, надземне воде, обилне кише,
- копање канализација,
- опасност од олује,
- противпожарна заштита,
- опасност од крађе и провалне крађе,
- штете нанете трећим лицима,
- складиштење материјала и опреме.

4.7. Минимални захтеви за одржавање градилишта у периоду прекида рада

Одређени минимални захтеви су неопходни за заштиту градилишта током периода прекида рада. Они укључују:

- ограђивање градилишта и 24 h дневно постављено обезбеђење,
- уклањање запаљивих материја,
- уклањање непотребног материјала
- инсталирана противпожарна опрема,

- контакт са најближом ТВЈ,
- обезбеђење воде за гашење пожара водом,
- пумпе са водом под притиском,
- недовршене инсталације и радове треба заштитити од ветрова, постављањем заштитне мреже око објекта.

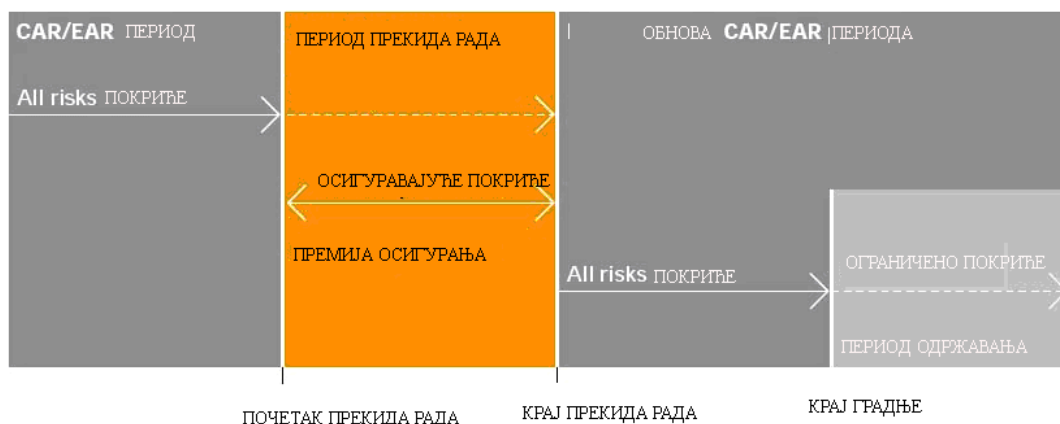
Слика 5. Заштитна мрежа око грађевинског објекта¹⁷

Заштитна мрежа око недовршеног грађевинског објекта се поставља првенствено због заштите од јаких ветрова, а и због крађе и провалне крађе.

¹⁷ Albert Domke, "Contractor's and Erection All Risks Insurance", SwissRe Company, Zurich, 1999.

4. 8. Рокови и услови осигуравајуће заштите у случају ризика од прекида рада

Слика 6 – приказује општи план осигуравајуће заштите објекта у изградњи који улази у период прекида градње

лика 6. Период прекида радова¹⁸

С

4. 9. Делокруг рада

Градилишта и прекид свих радова доводе и до промена на ризику. Предуслов осигураваача да би наставио са заштитом и за време прекида градње, је да недовршени радови морају бити адекватно заштићени.

Док су недовршени спољни радови иложени од спољних опасности, покриће прелази са "all risks" на "named perils" тј. на покриће од именованих опасности. Да би се касније обновило "all risks" покриће, градилиште мора бити добро испитано.

4. 10. Осигурање уговорених радова од свих ризика (Contract works all risks- CWAR)

У неким пројектима сума осигурања за делове изградње и монтаже објекта може бити иста : пример може бити хидроелектрана укључујући изградњу бране, речни вод и електричне централе, и монтажу турбина са хладњацима, ексилаторима и целокупна помоћна опрема.

То све наравно захтева две одвојене полисе - једна за изградњу а друга за монтажу. Међутим, постоји и друга могућност.

Да би се попунила празнина у покрићу и смањили административни послови, створена је нова полиса - полиса уговорених радова од свих ризика (CWAR), која представља комбинацију осигурања објеката у изградњи од свих ризика и осигурања објеката у монтажи од свих ризика¹⁹.

¹⁸ Albert Domke, "Contractor's and Erection All Risks Insurance", SwissRe Company, Zurich, 1999.

¹⁹ "Contract Works All risks"- Publication by MunichRe, 2001.

Додатна покрића и посебне одредбе

Постоје бројна додатна покрића и посебне одредбе које могу бити убачене у полисе осигурања објеката у изградњи и монтажи од свих ризика и осигурање уговорених радова од свих ризика. Примена зависи од врсте послова који се изводе и локације пројекта.

Проширење покрића

1. Одржавање

У уговору о раду (који се закључује између послодавца и уговарача) често се наводи период одржавања који почиње у време када се објекат привремено преда послодавцу. Уговарачи често захтевају осигуравајуће покриће за период одржавања у трајању од 6 до 24 месеца. Могуће је дати такво покриће додајући одобрење (пренос) за полису осигурања објеката у изградњи илу монтажи од свих ризика.

Постоје два типа покрића одржавања :

- 1) visits maintenance, који покрива штету која је нанета директно од стране уговарача, када је на градилишту са сврхом да извршава своје обавезе и
- 2) extended maintenance, који обезбеђује исто покриће као и претходно плус покриће за штету нанету од стране уговарача у току периода изградње/монтаже , али откривеног за време периода одржавања.

Оба ова преноса искључују губитак, или штету насталу из нормалних, регуларних дужности повезаних са одржавањем осигуране имовине (укључујући дужности менаџмента постројења и инструкција или обучавања запослених), без обзира које су уговорне дужности уговарача.

2. Отклањање отпадака

Иако се отклањање отпадака може пронаћи у проширеном покрићу, обично је укључена у главну полису. Ово покриће је за настале трошкове од стране осигураника, за чишћење, склањање и/или депоновање отпадака пратећи догађај који је осигуран полисом осигурања. Ограничење одштете је изражено као новчано ограничење за догађај: у зависности врсте ризика и локације, обично се креће између 1% и 10% укупне уговорне вредности.

3. Одредба 50/50

Роба у превозу до места градње или монтаже, посебно ако је увезена, је обично покривена под полисом поморског осигурања и након што стигне на одређену локацију, мора бити проверено да ли је роба оштећена у превозу. Међутим, ако је остављена у паковању за каснију употребу, паковање се прегледа визуелно, и ако постоји неки знак споља да је пронађена нека штета , роба мора бити распакована и прегледана без одлагања. Те штете могу бити покривене полисом поморског осигурања. Ипак, ако је штета касније откривена када је роба не распакована, и када

није могуће утврдити да ли је штета настала пре или након доласка, уговор се извршава 50/50 од стране поморског осигурања и полиса за осигурање објеката у изградњи/монтажи.

4. Постојећа имовина

Врло често, постојећа имовина је већ смештена на место градње/монтаже, или у непосредној близини. Ако та имовина припада осигуранику - послодавцу и/или уговарачу осигурања - или је под њиховом контролом, бригом или заштитом, очигледно је да не може бити сматрана имовином трећих лица. Међутим, могуће је осигурати такву имовину од губитака или штета директно насталих у току изградње, монтаже или тестирања радова покривених полисом осигурања објектата у изградњи или монтажи од свих ризика. Губици или штете настале услед природних непогода, нису покривени, као и сви индиректни губици.

5. Уговарачева постројења и опрема

Многи уговарачи закључују одвојене полисе за постројења и опрему коју користе у току изградње или монтаже. Одвојена полиса има предност јер покриће није ограничено на једно одређено место градње/монтаже, као што је случај са полисом осигурања објектата у изградњи/монтажи од свих ризика. Иако, понекад послодавац или уговарач када желе да осигурају постојећа и опрему више дају предност осигурању објектата у изградњи и монтажи од свих ризика - посебно ако је одређена опрема потребна за радове. Такво укључење је могуће путем преноса полисе која мора да укључује списак предмета осигурања.

6. Путни трошкови

Пратећи право накнаде из осигурања објектата у изградњи и монтажи од свих ризика, уговарач мора да одреди прековремени рад - ноћни рад или рад за време празника; или да мора да испоручи робу брзо да би одржао радове по распореду и избегао плаћање казни због кашњења. Ти трошкови могу бити покривени полисом за пренос (endorsement policy). Сума осигурања је такође изражена као ограничење накнаде за штетни случај или проценат трошкова поправке неке штете. Покриће може бити проширено да обухвата трошкове добављања робе ваздушним путем.

7. Ризик произвођача (грешке у дизајну, материјалу или раду људи)

Постоје бројне одредбе које обезбеђују различите типове покрића за грешке у дизајну, материјалу или људском раду. У већини случајева само последице од таквих грешака су покривене, што значи да је грешна страна сама по себи искључена. На пример, ако за време тестирања један од сечива закачених на ротор турбине одлети, само штета на ротору и/или турбини ће бити надокнађена.

Ова полиса искључује губитак или штету на трошковима потребним да се замени или поправи оштећена ствар:

- осигурана имовина која је у лошем стању због грешке у дизајну, материјалу или људском раду,

- осигурана имовина изгубљена или оштећена која не може да се поправи због грешке у дизајну, материјалу или људском раду.

8. Колебање, замена или недостатак подршке

Ово је једно од проширених покрића за одговорност према трећим лицима у полисама за осигурање објеката у изградњи/монтажи од свих ризика и осигурању уговорених радова од свих ризика. Она подразумева укључење целокупног или половишног слома (пропасти, колапса) на објектима трећих лица узрокована недостатком подршке:

- припрема извештаја трошова осигуравачу о условима неке оштећене зграде у време изградње или монтаже,
- главни трошак осигуравача мора бити увођење превентивних мера на оштећене зграде, да не би нанеле штете трећим лицима.

Не покривају се штете на зградама које се руше, површне штете (од крађа), штете настале неким догађајем који није везан за осигуране радове, штете настале због грешки у цевоводу или кабловима и сл.

Посебне одредбе

Постојећи подземни каблови:

Постојећи подземни каблови (елетрични, телефонски, цеви за воду и гас...) су обично постављени на место градње/монтаже и понекад морају бити премештени пре него што се почне са радовима.

Међутим, без обзира да ли треба да се преместе или не, осигуравачева дужност је да провери да ли су постављене на правом месту да би се избегле штете. Сврха ове посебне одредбе је да осигура да је осигуравач предузео све мере да се гради на одговарајућој локацији. Због тога, трошкови ће бити надокнађени у случају да осигуравач има :

- тачно одређену локацију свих каблова и цеви одобрених од стране јавних власти или власника тог земљишта,
- нацрт локације каблова и цеви постављених на месту градње.

Нису покривени индиректни губици.

Коришћени погони – second hand:

Монтажа коришћених погона (машина), представља посебан ризик јер произвођач не гарантује за њих. Често није могуће одредити да ли је машина у добром стању. Због тога, губици пре тестирања или пуштања у погон требају бити искључени из покрића.

Такође, из покрића се искључују и штете проузроковане демонтажом, осим у случају када је демонтажа осигурана под истом полисом као и поправка монтаже. Међутим, чак и тад, треба бити наглашено да не постоји покриће за време када се демонтирање погона поправља или док се транспортује са једног места на друго. Поморско осигурање би требало увести за касније опасности.

Противпожарне мере заштите:

Током периода изградње или монтаже, осигурана имовина обично није добро заштићена од пожарних губитака. Сврха превентивних противпожарних мера²⁰ је да се предузму све потребне мере да се спречи настанак пожара. Неке основне мере обухватају, пре свега, склањање непотребног материјала, празних кутија, отпадака, папира и сл. са места градње/монтаже. Затим треба поставити адекватну противпожарну опрему и апарате за гашење пожара, неопходно је присуство контролора противпожарне опреме и обавезна директна веза са територијалном ватрогасном јединицом (ТВЈ).

**4. 11. Осигурање од повећања губитка профита
- Advance Loss of Profits insurance (ALOP)**

Ова врста осигурања може бити сврстана и као CAR/EAR Loss of Profits, Delayed Earnings Insurance, Delayed Opening of Business, Delayed in Start-up, Loss of Rent, Loss of Interest.

Осигурање од повећања губитка профита²¹ је заштита пословног прихода са циљем да покрије губитак профита насталог због кашњења или одлагања завршетка послова изградње или монтаже.

Као предуслов за потврду ове полисе осигурања је да на снази буду и полисе осигурања објеката у изградњи и монтажи од свих ризика, или осигурање уговорених радова од свих ризика. А остали одложени послови нису укључени у покриће ове полисе осигурања.

Покриће по овој полиси осигурања:

Покриће је ограничено на губитак профита настао због одлагања завршетка радова на објекту. Одлагање мора бити проузроковано губитком покривеним полисом осигурања објеката у изградњи и монтажи од свих ризика или осигурању уговорених послова од свих ризика. Али, покриће ове полисе не обухвата све опасности које су покривене полисом осигурања објеката у изградњи и монтажи од свих ризика или осигурањем уговорених радова од свих опасности.

Осигуране стране:

Осигурану страну представља само послодавац или власник објекта у изградњи или монтажи.

Изузеци (искључења из осигурања):

Посебно искључење код ове полисе је да осигуравач није одговоран за губитке настале од одлагања због:

- а. ограничења наметнутог од стране државних органа власти,

²⁰ Ратко Вујовић - Превентива у осигурању, Скрипте ФФМО, Београд 2007.

²¹ Peter Howard, "Advance Loss Of Profits Insurance", SwissRe Company, Zurich, 1997.

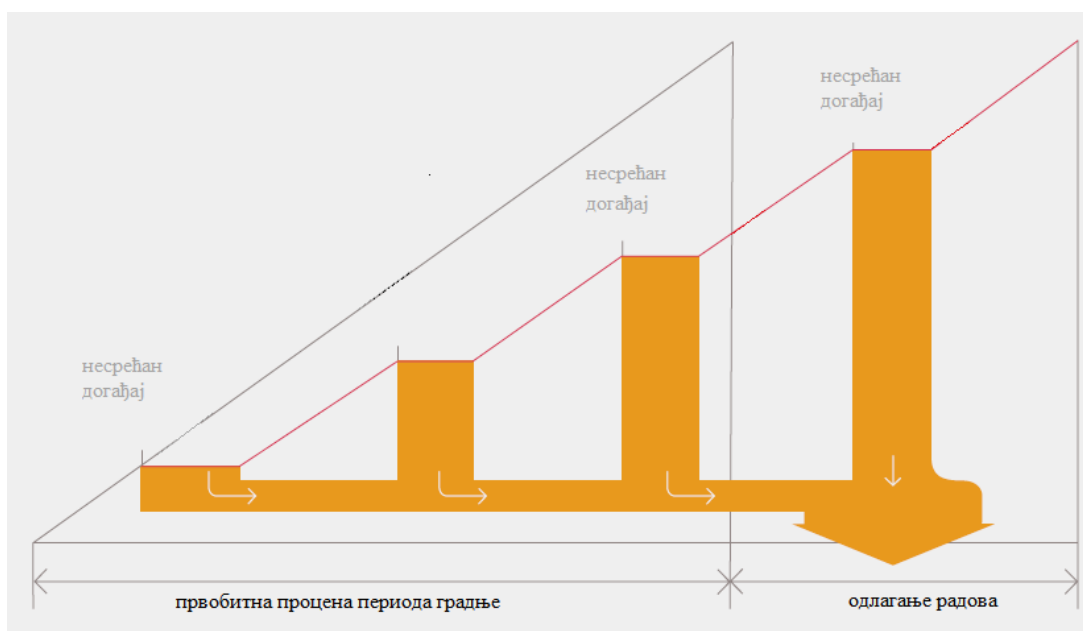
- b. недостатка новчаних средстава, казни, губитка уговора,
- c. губитка или штете на постојећој имовини осигураника,
- d. губитка или штете на уговарачевом постојењу и опреми,
- e. земљотреса, ерупције вулкана, цунамија, оркана.

Сума осигурања:

Сума осигурања је обично очекивани годишњи приход, када се одузме рента или фиксни трошкови који морају бити дефинисани од случаја до случаја.

Период трајања осигурања:

Период трајања осигурања исти је као и код осигурања објеката у изградњи и монтажи од свих ризика, искључујући период одржавања.

Слика 7. Право на само једну полису осигурања од губитка профита²²

Под овим покрићем може постојати право на само један захтев, јер постоји само један датум завршета радова, без обзира на број материјалних губитака.

Покриће губитака:

Период одлагања - који служи као основ за наканду - почиње датумом кад би радови требало да се заврше без икаквих штета, али не пре планираног завршета радова дефинисаним полисом осигурања објеката у изградњи и монтажи од свих ризика или осигурањем уговорених радова од свих ризика. Завршава се датумом када је пројекат завршен, али не прудужавајући време које је потребно да пошаље на поправку или замену део имовине који је оштећен или изгубљен у време штетног догађаја.

²² Peter Howard, "Advance Loss Of Profits Insurance", SwissRe Company, Zurich, 1997.

Након пријема евиденције да је одлагање узроковано незгодом осигураном под полисом осигурања за објекте у изградњи и монтажи од свих ризика или уговорених радова од свих ризика, одштета се врши на основу насталих трошкова бруто добитка. Међутим, овај период не сме прећи одређени период накнаде (обично 12 месеци) који је одређен полисом осигурања.

***Осигурање компјутера
од свих ризика***

5. Осигурање компјутера од свих ризика (Computer All Risks – COMP)

Кад су послови постали зависни и незамисливи без подршке техничке опреме, компјутера и машина и кад је повећана и опасност прекида пословања због већег броја ризика, савремена осигуравајућа друштва су увела *All Risks* полису осигурања која је представља комбинацију класичног осигурања допуњену додатним покрићем за заштиту од пожара и других опасности, осим оних који су изричито искључени из покрића.

Развој и пословање трговачких друштава ослања се на подршку информатике, присутну у сваком делу људске активности.

Електроника је део готово сваког производа, сви процеси рада и производње су информатизовани што их чини зависним од функционисања хардвера и софтвера. Та зависност функционисања система ствара нове ризике у пословању, а и убицином животу.

Осетљивост технологије на различите изворе опасности ствара и велику могућност настанка штета, губитака података или прихода због немогућности функционисања послова које сервисира информатика.

Поједина предузећа пословање темеље искључиво на функционисању компјутера и података који се у њима чувају. Непредвиђена незгода на њима или нестанак података доводи у опасност и њихово функционисање као предузећа, јер одређено време не могу оставривати приходе.

Да би се разумео цео садржај свеобухватног покрића информатике, мора се разумети и досадашње осигуравајуће покриће које се састојало од: осигурања од ризика пожара и лома машина и то са посебно одређеним премијским стопама.

Полиса осигурања рачунара од свих ризика²³ нуди потпуну заштиту за целокупну рачунарску конфигурацију. Због укључења тзв "интерних штета" (погрешан рад, непажња или зла намера итд), стандардна полиса није одговарајућа за личне и лако преносиве рачунаре, која може да се закључи само од екстерних штета (пожара, природних непогода).

Покриће овом полисом осигурања

Ова полиса је полиса за осигурање од свих ризика, покривајући непредвиђене случајне губитке или штете од било чега што се деси, ако није посебно искључено из полисе²⁴. Подељена је на 3 секције:

- 1- материјална штета на компјутерској конфигурацији,
- 2- покриће губитка података (дискови, траке, бушене картице) и обнова тих података као резултат осигуране материјалне штете која се догодила,

²³ Миле Бијелић, Осигурање и реосигурање, Тектус, Загреб, 2002

²⁴ "Computer All Risks Insurance", Publication by MunichRe, 2000.

- 3- додатни трошкови за наставак рада рачунара пратећи материјалну штету која се догодила користећи друге инсталације укључујући изнајмљивање и прековремени рад.

Губитак података и додатни трошкови су изборни, али покриће не може бити закључено без одговарајуће заштите од материјалних штета.

All Risks покрићем покривене су све штете, осим оних које су посебно посебно наведене као непокривене²⁵. Штете или губици покривени су овим осигурањем ако су узроковани:

- непажњом, неадекватном употребом, недостатком знања, грешком корисника, злонаменим радњама трећих лица,
- провалом и разбојништвом,
- пожаром, свим врстама експлозија, директног удара грома, осталим опасностима садржаним у класичној пожарној полиси, штетама од противпожарних апарата и система, демолирањем, манифестацијама, демонстрацијама или нестанком делова за време таквих догађаја,
- водом, поплавом, подземном водом, кишницом, паром, ледом, снегом или било којом другом падавином,
- погречним дизајном, грешком у материјалу, у производњи, индиректним ударом грома.

Осигуране стране:

Пошто су компјутери и купљени или изнајмљени, осигурана страна мора бити власник, или лизинг или компанија за изнајмљивање, у зависности од тога ко закључује полису осигурања.

Главне опасности:

Главне опасности су од пожара, поплава, крађе или погрешног рада.

Одређена искључења по овој полиси осигурања:

На све секције примењују се следећа искључења из осигурања:

- политички ризици, ратови,
- нуклеарни ризици,
- недостаци и грешке на електроници,
- гаранције произвођача,
- земљотрес,
- вулканске ерупције,
- цунами,
- урагани,
- тајфуни,
- циклони,
- торнада,

²⁵ Robert M. Wiest, "Electronic Equipment All Risks Insurance", SwissRe Company, Zurich, 1997.

- обична крађа,
- употреба осигуране електронике изван осигуране локације.

Одређена искључења за сваки од ове три секције су:

1) Секција за материјалне штете:

- а.- губитак или штета за коју је одговоран продавац, закуподавац или компанија за одржавање
- б.- губитак или штета настала употребом осигураног објекта након штете која се десила, али пре поправке
- ц.- земљотрес
- д.- индиректан губитак било које врсте, или губитак употребе,

2) Секција за губитак података:

- ф. излагање губитку медија података,
- г. погрешно програмирање, пуњење или штампање,
- х. бацање или брисање података који нису узроковани осигураним штетним догађајем,

3) Секција за додатне трошкове:

- и. трошкови за губитак садржаја, осима ако није уговорено са осигуравачем,
- ј. трошкови који расту због околности који нису повезани са осигураном материјалном штетом,
- к. индиректан губитак као што је губитак тражње или интересовања.

Сврха осигурања је заштита:

- л. електронске опреме,
- м. електронских делова (чипови, транзистори и сл),
- н. преноса информација, мерења и истраживања, контроле, надгледања,
- о. професионалне употребе у комерцијалне сврхе, без могућности осигурања опреме у приватне сврхе,
- р. оперативног софтверског састава.

Сума осигурања:

Материјална штета: нова вредност компјутерске конфигурације.

Губитак података: прихватљиво ограничење одштете засновано на понуђеној цени губитка.

Додатни трошкови: ограничење накнаде засновано на понуђеној цени на дан увећаном бројем радних дана годишње, или алтернативно, на бази директних трошкова

Проширење покрића:

- додатни трошкови за прековремени, ноћни рад и рад недељом,

- трошкови ваздушног превоза (ово се препоручује земљама где је осигурана опрема смештена далеко од најближег сервиса),
- штрајк, грађанске побуне (осигуравач пристаје на ово проширење само ако је добро упознат са политичком ситуацијом),
- сеизмичке активности.

На крају, долази се до закључка да *All Risks* полиса осигурања покрива само материјалне штете, док штете настале због погрешног преноса података, преваре, губитка података, а које нису узрок материјалне штете, искључује из покрића.

Већина проширења се не сврстава у материјалне штете, тако нпр постоји покриће за штету насталу због појаве вируса у рачунару.

Због повећања и брзог развоја Интернета требало би да постоји покриће, не само за материјалне штете већ и за заштиту података од хакера и било каквих других превара.

Закључак је да би традиционална полиса заштите електронске опреме, у будућности требало да се развије у *multiline* пакет полису, где би била присутна и друга покрића.

Закључак

6. ЗАКЉУЧАК

На основу истраживања савремене литературе из области осигурања, искустава водећих европских осигуравајућих и реосигуравајућих кућа, сагледавањем домаће праксе, овим радом се покушала истражити структуру *All Risks* полисе у осигурању и начин њеног креирања.

Истражен је њен настанак, врсте, искључења, начини уговарања, различитост у односу на конвенционална осигурања и стандардне полисе осигурања.

Основна карактеристика *All Risks* полиса осигурања је чињеница да се закључује једна полиса осигурања за уговорени број ризика који се експлицитно не наводе.

Ова полиса омогућава проширење стандардних облика покрића од свих, неименованих ризика, са циљем да се пружи што потпунија заштита за имовину и пословање предузећа.

Другим речима, осигурано је све, осим онога или оних опасности које су изричито наведене у одредбама о искључењу из покрића, односно, ризик који није изузет је аутоматски покривен.

Овај приступ довео је до веће флексибилности у уговарању већих послова осигурања у тзв. комерцијалним линијама осигурања и постао добро средство заштите, при чему је осигураник добио већу снагу преговарања о условима, а тиме и премији осигурања.

Међутим, присутан је и ризик разочарења осигураника, када дође до реализације самог осигурања, јер сам назив обећава много више од онога што ово осигурање нуди, јер свако решење *All Risks* осигурања мора да буде у оквиру контекста принципа осигурљивости.

Иако се назива *All Risks* ова полиса не обезбеђује покриће од свих постојећих ризика јер укључује бројна изузећа, услове, или ограничења у погледу осигуране имовине, лица или заштићених интереса, а неке полисе могу да изузму и неке узроке штета.

То значи да мора да буде јасно шта је то што је осигуравач обавезан да исплати и за шта све осигураник има права на накнаду.

Ово осигурање мора да буде у складу са теоријом ризика, односно мора бити могуће, мора да се израчуна стварна премија, да се одреди акумулација која настаје из катастрофалних догађаја (било природних узрока, било оних изазваних људском руком) и покриће мора да задовољи стварне потребе клијента. При том се мора имати на уму да покривање фреквентних и мањих ризика није ефикасно ни за осигуравача ни за осигураника, као и да штета не може да буде намерна нити постепена.

Да би се постигла задовољавајућа дуготрајна равнотежа између премија и штета, *All Risks* покрића захтевају од осигуравача да се бави питањима која су везана за управљање осигурањем као што су то контрола или “вештина” управљања циклусом осигурања.

Поред тога овде се задире и у неке принципе осигурања као што су одређивање суме осигурања, вредност замене, суброгација или одустајање од суброгације, уговорне обавезе и посебни услови, као на пример, искључење одређених опасности или одређене имовине из осигурања.

Један од изазова код ове врсте осигурања је израчунавање премија. Поставља се питање како одредити “праву” премију за осигурање покретне и непокретне имовине ако чак ни све осигуране опасности нису у суштини познате.

Статистика о штетама овде помаже само утолико да укаже на најнижи износ премије који може да буде потребан. На срећу осигуравачи нису сасвим у губитку када се суочавају са преосталим ризиком. Свакако да развој систематског пројекта и систематско израчунавање премије помаже да се изврши таиминг свих “звери ризика” и омогућава да сви елементи покрића буду пружени по одговарајућој цени.

Потреба за новим облицима осигуравајуће заштите резултат је све израженије тржишне утакмице, где осигураници више не траже осигуравача, него они њих.

Ово осигурање, у нашим условима, ако се изузме осигурање робе у превозу, најчешће се примењује за осигурање изградње и монтаже објектата код којих су присутни велики ризици у свим фазама градње, од припреме, током изградње и пробних погона, до коначног оспособљавања објектата за функцију.

С обзиром да се на нашем подручју покрећу инвестиције и све више инвестира у различите индустријске и цивилне објекте, који са собом носе одређене ризике, често и непознате када су у питању најновије технологије, овој врсти осигурања у наредном периоду треба посветити више пажње

Верује се да ће техничка осигурања наставити да се развијају, са новим и брзим технолошким развојем, тако да осигуравачи имају велики задатак да прате, чак и сувише брз технолошки развој који захтева прилагођавање производа тим новим условима.

У развијеним земљама то се лакше прати него у земљама у развоју, као што је и наша, али домаће тржиште осигурања се полако развија и полако ће почети да прелази на савремена осигурања од свих ризика, нарочито код великих ризика где су присутни улагачи из иностранства, који захтевају примену међународних стандарда и закључивање *All Risks* полиса осигурања.

Литература

7. ЛИТЕРАТУРА

- [1] Авдаловић В., Маровић Б., Осигурање и управљање ризиком, Бирографика, Суботица, 2004.год
- [2] Андријанић И., Класић В. Основе осигурања (начела и пракса), Загреб,2002.
- [3] Бијелић М., Осигурање и реосигурање, Тектус, Загреб, 2002.
- [4] Damodaran A., Strategic Risk Taking, Pearson Education,Inc, 2008.
- [5] Dorfman M., Risk management and Insurance, 7th Edition, Prentice Hall, New York, 2001.
- [6] Dorfman M., Risk management and Insurance, 8th Edition, Prentice Hall, New York, 2004.
- [7] Јоковчевић Д., Ћурак М. Осигурање и ризици, Загреб, 2007.
- [8] Кочовић Ј., Шулејић П., Осигурање, Центар за издавачку делатност економског факултета у Београду, 2006.
- [9] Marcinko D., Risk management and Insurance, Jones & Bartlett Publishers,New York, 2004.
- [10] Правилник и план заштите од пожара
- [11] RejdaG., Principles of Risk Management and Insurance,10th Edition,Addison-Wesley Longman, New York,2007.
- [12] Skipper H., Kwon J., Risk management and Insurance, Wiley-Blackwell, New York, 2007.
- [13] Sommer D., Gustavson S., Hoyt R., Risk management and Insurance, Thomson South-Western, New York, 2004.
- [14] Шулејић П., Право осигурања, Досије, Београд, 2005.
- [15] Шулејић П., Вујовић Р., Мркшић Д., Жарковић Н., Рашета Ј., Милорадић Ј.,Основи осигурања,ФФМО, Београд 2006.год
- [16] Vaughan E., Vaughan T., Essentials of Risk Management and Insurance, Canada, 2002.
- [17] Vaughan E., Vaughan T., Основе Осигурања: Управљање ризицима,Мате-Библиотека Господарска мисао, Загреб,2000.
- [18] Вујовић Р., Управљање ризицима и осигурање,Универзитет Сингидунум, Београд, 2008.год.
- [19] Вујовић Р., Капицић Љ., Превентива у осигурању, Универзитет Сингидунум, Београд, 2008
- [20] Williams C., Heins R.,Risk Management and Insurance, Mc Graw-Hill,New York,1976.
- [21] Збирка прописа из области заштите од пожара (савезни, републички и градски), "Нова Просвета"а.д.Београд, књига 1 и 2, 1998.год

Интернет странице :

1. <http://www.swissre.com>
2. <http://www.munichre.com>
3. <http://wikipedia.com>
4. <http://google.com>